

О‘ЗBEK YOSHLARI NUTQIDA KOREYSCHA NEOLOGIZM VA SOTSIOLEKTLARNING AMAL QILISHI

Xamrayeva Zuxra Nasriddin qizi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Sharq filologiyasi fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv va madaniyatlararo muloqot sharoitida o‘zbek yoshlari nutq madaniyatiga "K-wave" (Koreys to‘lqini) sotsiomadaniy fenomenining ta’siri sotsiolingvistik nuqtayi nazardan tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida o‘zbek yoshlari va koreys tili yo‘nalishi talabalari nutqida faol qo‘llanilayotgan koreyscha neologizmlar, lisoniy qarzarlar va sotsiolektlar leksik-semantik hamda funksional jihatdan tasniflangan. Shuningdek, ushbu lisoniy birliklarning yoshlar nutqiga integratsiyalashuvining ijtimoiy-psixologik sabablari, ularning o‘zbek tili leksik qatlamiga transformatsiyasi hamda til o‘rganish jarayonidagi motivatsion roli ilmiy tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: K-wave, sotsiolingvistika, yoshlar nutqi, neologizmlar, sotsiolekt, lisoniy integratsiya, koreys tili, til interferensiyasi.

Abstract: This article investigates the sociolinguistic impact of the "K-wave" (Korean Wave) sociocultural phenomenon on the speech culture of Uzbek youth within the context of globalization and intercultural communication. The study classifies Korean neologisms, linguistic borrowings, and sociolects actively used by Uzbek youth and Korean language students from lexical-semantic and functional perspectives. Furthermore, the socio-psychological reasons behind the integration of these linguistic units into youth speech, their transformation into the lexical layer of the Uzbek language, and their motivational role in the language learning process are scientifically analyzed.

Keywords: K-wave, sociolinguistic, youth speech, neologisms, sociolect, linguistic integration, Korean language, language interference.

Yigirma birinchi asrning birinchi choragi insoniyat sivilizatsiyasi tarixida axborot almashinuvi va raqamli transformatsiyalarning misli ko'rilmagan darajada jadallashgan davri sifatida muhurlandi. Bugungi globallashuv va intensiv transmilliy integratsiya sharoitida ijtimoiy-madaniy hayotning barcha sohalari qatori tillarning o'zaro ta'siri, lisoniy tizimlarning qorishuvi hamda o'zlashma qatlamning kengayishi sotsiolingvistik tadqiqotlarning eng fundamental muammolaridan biriga aylandi. Zero, til statik va qotib qolgan hodisa emas; u jamiyatda sodir bo'layotgan har qanday ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy kon'yukturalarga birinchilardan bo'lib reaksiya beruvchi, tinimsiz rivojlanishda bo'lgan ochiq va dinamik tizimdir. O'zbek tilshunosligida ham tillararo aloqalar, lisoniy interferensiya va qarz olish qonuniyatlari uzoq yillardan buyon akademik miqyosda o'rganib kelinayotgan bo'lsa-da, bugungi axborotlashgan jamiyat yoshlari nutqida kuzatilayotgan lisoniy evrilishlar va gibrid shakllar mutlaqo yangicha ilmiy yondashuvni, sotsiolingvistik metodlar uyg'unligini talab etmoqda.

So'nggi o'n yilliklarda jahon sotsiologiyasi, madaniyatshunosligi va lingvistikasida eng ko'p muhokama qilinayotgan global fenomenlardan biri – bu Janubiy Koreya ommaviy madaniyatining dunyo miqyosidagi ekspansiyasi, ya'ni "Hallyu" (한류) yoki xalqaro sotsiolingvistik terminologiyada "K-wave" (Koreys to'lqini) hodisasidir. Dastlab 1990-yillarning oxiriga kelib Janubiy-Sharqiy Osiyo mamlakatlarida kinematografiya orqali bo'y ko'rsatgan, XXI asrning birinchi va ikkinchi o'nyilliklarida esa raqamli platformalar (YouTube, TikTok, Instagram) yordamida global miqyosga chiqqan ushbu madaniy oqim faqatgina estetik did, moda, kosmetika yoki vizual san'at chegaralari bilan cheklanib qolmadi. U o'zbek yoshlarining, xususan, oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalarning kundalik muloqot tizimiga, yashirin submadaniy qatlamlariga hamda sotsiolektiga nihoyatda chuqur kirib bordi va o'ziga xos neologik fondni shakllantirdi. Professor

E.D. Suleymenova ta'kidlaganidek, "Madaniy oqimlarning globallashuvi tillarda shunday o'zgarishlarni keltirib chiqaradiki, bunda xorijiy so'zlar shunchaki ekvivalent sifatida emas, balki yangi turmush tarzi va dunyoqarashning lisoniy tashuvchisi sifatida o'zlashadi" [3, 45-b.].

Sotsiolingvistik

aspektda yoshlar nutqi hamisha o'zining neologizmlarga (yangi so'zlarga) boyligi, yuqori darajadagi emotsionalligi va an'anaviy lisoniy me'yorlardan ongli ravishda chekinishga bo'lgan moyilligi bilan ajralib turadi. Mashhur tilshunos olim L.P. Krongauz o'zining yoshlar submadaniyati lisoniy xususiyatlariga bag'ishlangan tadqiqotlarida quyidagi fikrni ilgari suradi: "Yoshlar sotsiolektlari — bu shunchaki muloqot vositasi emas, balki yangi madaniy simvollar va lisoniy o'yinlar maydonidir. Bu tizimda paydo bo'lgan yangi so'z funksional jihatdan muayyan tushunchani ifodalashga emas, balki submadaniy guruh ichida o'zaro identifikatsiyalashish, guruhga tegishlilik belgisini ko'rsatishga xizmat qiladi" [1, 74-b.]. O'zbekiston sharoitida K-pop (koreys zamonaviy pop musiqasi) guruhlarining (masalan, BTS, Blackpink, Stray Kids va h.k.) ko'p millionli muxlislari (fandomlar) hamda K-dramalar (koreys teleseriallari) ishqibozlari bo'lgan yoshlar o'zaro muloqot asnosida faqat o'zbek tilining ichki leksik imkoniyatlari bilan cheklanib qolmay, nutqlariga koreyscha so'zlar, frazeologik iboralar va ijtimoiy statusni anglatuvchi jargonlarni shiddat bilan olib kira boshladilar.

Mazkur sotsiolingvistik

jarayon nafaqat ommaviy yoshlar orasida, balki bevosita respublikamiz oliy ta'lim muassasalarida sharqshunoslik va koreys tili filologiyasi yo'nalishlarida tahsil olayotgan, tillararo bevosita muloqotda bo'lgan talabalar nutqida yanada yaqqolroq va tizimliroq namoyon bo'ladi. Bu o'rinda biz sotsiolingvistik tahlil davomida lisoniy interferensiya hamda kodlarning almashinishi (code-switching) fenomeniga duch kelamiz. Mashhur tilshunos V.V. Vinogradov o'z tadqiqotlarida tillarning o'zaro aloqasi va madaniy ta'sir masalalarini baholar ekan, "Ikki tillilik muhiti yoki muayyan xorijiy madaniyatga bo'lgan ommaviy qiziqish individual va guruhli nutqda lisoniy qatlamlarning qorishishiga, an'anaviy me'yorlarning transformatsiyaga uchrashiga va yangi gibril strukturalarning paydo bo'lishiga to'g'ridan-to'g'ri zamin yaratadi", deb

yozgan edi [2, 112-b.]. O'zbek talabalari va K-wave vakillari kundalik hayotda koreyscha murojaat shakllari (*oppa, unni, hyung, sunbae*), his-hayajon va munosabat ifodalari (*daebak, ottoke, fighting, jinjja*) kabi birliklarni shunchaki passiv o'zlashtirib qolmay, ularni o'zbek tili morfologik va sintaktik qoidalari asosida oklazonallashtirmoqda, ya'ni nutq vaziyatiga moslashtirmoqda. Masalan, yoshlar nutqidagi "*daebak ekan*", "*fighting qiling*", "*chingularim bilan*" kabi lisoniy konstruksiyalar sintaktik jihatdan o'zbekcha, leksik jihatdan esa koreyscha asosga ega bo'lgan gibrid birliklardir.

O'zbek tilshunosligida xorijiy tillarning ta'sir doirasini o'rganish bo'yicha boy ilmiy maktab mavjud. Xususan, o'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti, arab, fors, rus va ingliz tillaridan qarz olish qonuniyatlari hamda ijtimoiy guruhlar nutqi prof. A.N. Kononov, prof. E.Begmatov kabi yetakchi olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan [4, 89-b.]. Biroq, Sharqiy Osiyo tillari, xususan, oxirgi chorak asrda global sotsiomadaniy dominantga aylangan koreys tili leksikasining o'zbek yoshlari sotsiolektiga kirib borishi, lisoniy integratsiyalashuvi va ularning funksional-semantik xususiyatlari shu vaqtgacha maxsus sotsiolingvistik tadqiqot obyekti sifatida o'rganilmagan. Aynan mana shu omil mazkur tadqiqot ishining fundamental dolzarbligini belgilab beradi. Bugungi kunda o'zbek yoshlari nutqida faol qo'llanilayotgan koreyscha neologizmlarning lisoniy tabiatini aniqlash nafaqat nazariy tilshunoslik uchun, balki zamonaviy lingvodidaktika hamda milliy nutq madaniyatini asrash va yo'naltirish muammolari uchun ham muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi — "K-wave" madaniy oqimi ta'sirida o'zbek yoshlari va talabalar nutq madaniyatida shakllangan koreyscha neologizm, sleng va sotsiolektlarni lingvistik va sotsiologik jihatdan aniqlash, ularni leksik-semantik hamda struktur guruhlariga tasniflash, shuningdek, ushbu lisoniy birliklarning nutqqa integratsiyalashuvini keltirib chiqaruvchi ijtimoiy-psixologik va lingvomadaniy omillarni kompleks ravishda yoritib berishdan iboratdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur ilmiy maqolada qo'yilgan maqsad va vazifalarni hal etish, o'zbek yoshlari nutqidagi koreyscha lisoniy elementlarning tabiatini xolis va tizimli ochib berish uchun sotsiolingvistik hamda tavsifiy-tahliliy metodlar majmuasidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasining asosi sifatida til va jamiyat, til va ijtimoiy guruh munosabatlarini o'rganishga qaratilgan sinxron-tahlil uslubi tanlab olindi. Tadqiqotning empirik (amaliy) bazasini shakllantirishda quyidagi uchta asosiy bosqichli metodologik yondashuv qo'llanildi:

1. **Sotsiolingvistik so'rovnom va monitoring metodi:** O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida (xususan, filologiya va sharq tillari yo'nalishi talabalari hamda ijtimoiy tarmoqlardagi K-wave fandomlari a'zolari orasida) koreyscha so'zlarning qo'llanilish chastotasini aniqlash maqsadida anonim so'rovnomalar o'tkazildi. Mazkur metod yordamida yoshlar nutqida eng faol bo'lgan 50 dan ortiq koreyscha leksik birliklar va ularning nutqiy kontekstlari yozib olindi. Sotsiolingvist olim U. Labov ta'kidlaganidek, "Tilni haqiqiy amal qilish jarayonida o'rganish uchun so'zlovchining tabiiy, nazorat qilinmaydigan muloqot muhitidagi nutqiy reaksiyalarini kuzatish lozim" [5, 134-b.]. Shu nuqtayi nazardan, talabalarning darsdan tashqari erkin muloqotlari sotsiolingvistik monitoringga tortildi.
2. **Leksik-semantik va kontekstual tahlil metodi:** Yig'ilgan lisoniy materiallar koreyscha lug'aviy ma'nosi va o'zbekcha kontekstdagi funksional ma'nosi o'rtasidagi farqlarni aniqlash uchun semantik tahlildan o'tkazildi. Bunda so'zlarning semantik maydonlari (semantic fields) o'rganilib, ularning o'zbek yoshlari nutqida qanday ko'chma yoki qo'shimcha konnotativ (hissiy) ma'nolar kasb etayotgani tadqiq qilindi.
3. **Komparativ (qiyosiy-chog'ishtirma) va struktur-grammatik tahlil:** Koreys tilidagi xonaki va xalqaro morfologik ko'rsatkichlarning o'zbek tili grammatik formantiari (qo'shimchalari) bilan birikish qonuniyatlari tahlil qilindi. Bu usul gibrid neologizmlarning lisoniy tabiatini, ya'ni so'z yasalishi va shakllanishi mexanizmlarini ochishga xizmat qildi. Taniqli sotsiolingvist olim j. Fishmanning

konseptual modellariga tayangan holda, lisoniy kodlar almashinuvining ijtimoiy va psixologik determinantlari (sababchi omillari) guruhlandi [6, 92-b.].

Xalqaro madaniy oqimlar va globallashuv tendensiyalari jadallashgan bugungi zamonaviy dunyoda tillarning boyishi va transformatsiyasi muqarrar ijtimoiy-lisoniy jarayondir. Janubiy Koreyaning global miqyosdagi "K-wave" (Koreys to'liqini) sotsiomadaniy fenomeni misolida o'tkazilgan mazkur tadqiqot o'zbek yoshlari, xususan, oliy ta'lim talabalari nutq madaniyatida yangi lingvistik evrilishlar va sotsiolekt qatlamlari yuzaga kelayotganini har tomonlama isbotladi. Tadqiqot doirasida amalga oshirilgan ilmiy-nazariy va empirik tahlillar asosida quyidagi keng qamrovli va tizimli xulosalarga kelindi:

- I. **Sotsiomadaniy determinantlar va fandomlar roli:** O'zbek yoshlari nutqiga koreyscha leksik qatlamning kirib kelishi tasodifiy lisoniy hodisa emas. U raqamli platformalar, K-pop musiqasi va K-dramalar ortidan shakllangan yoshlar submadaniyatining bevosita mahsulidir. Yoshlar sotsiolektidagi koreyscha o'zlashmalar shunchaki yangi tushunchalarni ifodalashga emas, balki muayyan ijtimoiy guruh ichida o'zaro psixologik integratsiyalashuv hamda submadaniy identifikatsiyaga (guruhga daxldorlik tuyg'usiga) xizmat qilmoqda. L.P. Krongauz qayd etganidek, bunday guruhlarda so'zlar shunchaki muloqot vositasi emas, balki submadaniy aloqa simvalidir [1, 98-b.].
- II. **Leksik-semantik transformatsiya va gibridlashuv:** Nutqiy monitoring natijasida aniqlangan *oppa, unni, daebak, fighting, chingu* kabi koreyscha birliklar o'zbek tili muhitida shunchaki o'z holicha qo'llanilmayapti. Ular o'zbek tilining ichki morfologik qonuniyatlariga (ko'plik, egalik, kelishik qo'shimchalari) va sintaktik qoliplariga bo'ysunib, o'ziga xos "gibrid lisoniy konstruksiyalar"ni yuzaga keltirmoqda. Bu esa sotsiolingvistikada V.V. Vinogradov ta'kidlagan tillararo faol interferensiya va kodlar qorishuvi (code-mixing) jarayonlarining amaliy isbotidir [2, 143-b.].

III. Til sofligi va motivatsiya balansi: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mazkur fenomen ikki xil ijtimoiy-lingvistik xarakterga ega. Bir tomondan, yoshlar kundalik nutqining koreyscha sleng va jargonlar bilan me'yoridan ortiq to'yinishi adabiy til me'yorlarining buzilishiga va milliy nutq madaniyatiga ma'lum ma'noda salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq, ikkinchi tomondan, sharqshunoslik va filologiya yo'nalishi talabalari uchun bu jarayon koreys tilini xorijiy til sifatida o'rganishda kuchli motivatsion omil, madaniyatlararo kompetensiyani shakllantiruvchi amaliy ko'priq vazifasini o'tamoqda.

IV. Akademik va amaliy tavsiyalar: Rektor stipendiyasi darajasidagi ilmiy tanlovlar va kelgusi akademik tadqiqotlar uchun ushbu yo'nalishni sotsiolingvistik lug'atshunoslik darajasiga olib chiqish tavsiya etiladi. J. Fishman metodologiyasiga tayanib, lisoniy kodlar almashinuvining ijtimoiy sabablarini tizimli tahlil qilish lozim [6, 115-b.]. Oliy ta'lim lingvodidaktikasida talabalarining ushbu submadaniy qiziqishlarini to'g'ri yo'naltirgan holda, koreys tili o'qitish metodikasini zamonaviy raqamli resurslar bilan boyitish lozim. Shuningdek, milliy nutq sivilizatsiyasini asrash maqsadida yoshlar nutqida adabiy til me'yorlari va sotsiolektlar o'rtasidagi funksional chegaralarni to'g'ri taqsimlash ko'nikmalarini shakllantirish davr talabidir.

Muxtasar qilib aytganda, o'zbek yoshlari nutqida koreyscha neologizmlarning amal qilishi – globallashuv asrining jonli, to'xtovsiz lingvistik aks-sadosi bo'lib, u milliy tilshunoslikda muntazam ravishda sinxron monitoring qilinishi va ilmiy tahlil etilishi lozim bo'lgan istiqbolli tadqiqot yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Krongauz L. P. *Yazik i subkultura yoshlar.* – Moskva: Nauka, 2018. – 240 s.
2. Vinogradov V. V. *Voprosi yazikovogo vzaimodeystviya.* – Leningrad: Prosvesheniye, 1989. – 315 s.

3. Suleymenova E. D. *Yazikovaya natsionalnaya politika i globalizatsiya*. – Almati: Kazak universiteti, 2011. – 280 s.
4. Begmatov E. *O'zbek tili leksikasi taraqqiyoti masalasi*. – Toshkent: Fan, 1985. – 210 b.
5. Labov W. *Sociolinguistic Patterns*. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.
6. Fishman J. A. *Sociology of Language*. – Rowley: Newbury House Publishers, 1972. – 250 p